

Eğitimden Yaşama

Öğrenme ve İnsan Üzerine

Dr. Özgün AYKUT

PEGEM KÜLTÜR

Dr. Özgün AYKUT

EĞİTİMDEN YAŞAMA
Öğrenme ve İnsan Üzerine

ISBN 978-625-7740-95-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

İTHAF

Canım kızım Zeynep'e ve canım oğlum Metin Kağan'a...

Hayat bana pek çok şey öğretti,
ama en kıymetlilerini sizden öğrendim.

Her yolculuğumda, her başlangıcımda ve her satırımda
sevginiz hep benimleydi.

Bu kitabı,
hayatımdaki en güzel iki hikâyeye,
size ithaf ediyorum.

Anneniz...

ÖN SÖZ

Yaşam telaşımızın içinde bazı yolculukların neden, nerede ve nasıl başladığını, o yolun içindeyken fark edemeyebiliriz. Ancak yıllar sonra geriye dönüp baktığımızda, birbirinden bağımsız sandığımız seçimlerin, karşılaşmaların, soruların ve sorunların, hatta yaşadığımız kırılmaların aslında aynı yolun parçaları olduğunu ve bizi adım adım bugün olduğumuz insana dönüştürdüğünü daha iyi anlar ve anlamlandırırız.

Benim için eğitim de böyle bir yolculuk oldu.

Öğretmenlikle başlayan meslek hayatım boyunca sınıflarda, okul koridorlarında, yönetim toplantılarında ve üniversitelerde, eğitim ve öğretimin farklı alanlarında pek çok deneyim kazandım. Öğretmek, yönetmek, araştırmak, yazmak... Fakat bütün bunlardan daha önemlisi, benim için öğrenmeye devam etmektir. Yıllar geçtikçe şunu daha açık görmeye başladım. Eğitim, yalnızca bir başkasına bir şey öğretmek değildir. Bazen bir öğrencinin sorusunda, bazen bir çocuğun sessizliğinde, bazen bir öğretmenin çabasında, bazen de insanın kendi hayatına dönüp sorduğu şu soruda başlar:

“Yaşadıklarım bana ne öğretiyor ve bu öğrendiklerimle nasıl bir insana dönüşüyorum?”

Çünkü insan yalnızca bildikleriyle değil, merak ettikleriyle, yanıtlarıyla, vazgeçtikleriyle, yeniden başladıklarıyla ve yol boyunca değişmeye cesaret ettikleriyle de öğrenir, varoluşunu inşa eder.

Belki de bu nedenle, yıllar içinde eğitim üzerine yoğunlaşırken kendimi giderek daha çok insan üzerine düşünürken buldum.

Bir okul nasıl değişir diye sorarken insanın nasıl değiştiğini, bir çocuk nasıl öğrenir diye düşünürken hepimizin yaşam boyunca nasıl öğrenmeye devam ettiğini gördüm. Liderliği, mentorluğu, koçluğu, öz düzenlemeyi, iletişimi ve farkındalığı araştırırken insanın hem kendisiyle hem de başkalarıyla kurduğu ilişkinin ve iletişim biçiminin ne kadar belirleyici olduğunu fark ettim.

Bir noktadan sonra eğitim ile yaşam arasına kesin bir sınır çizmenin mümkün olmadığını anladım.

“Eğitimden Yaşama” tam da bu düşünceden doğdu.

Kitabın ilk bölümünü, eğitim dünyasının içinden bir profesyonel ve akademisyen olarak ele aldım. Okulu, öğretmeni, yöneticiyi, öğrenciyi, aileyi, öğrenmeyi, liderliği ve insanın kendi gelişimini, akademik bilgiler, araştırmalar ve yıllar içinde edindiğim mesleki deneyimler ışığında değerlendirdim.

İkinci bölümde ise yolculuk biraz daha iç dünyama yöneldi. Bilgiden deneyime, deneyimden süzülenlerle dışarıdan içeriye doğru ilerledi. İletişim, duygular, farkındalık, değişim, mutluluk, hayaller, hedefler ve hayatın anlamı içinde hızla ilerlerken üzerinde yeterince duramadığımız sorular bu kez yolculuğuma eşlik etti ve benim için yeni kapılar aralandı. Bu bölümde yer alan yazıların bir kısmı, 2015–2021 yılları arasında çeşitli dergi ve gazetelerde kaleme aldığım metinlerden oluşmaktadır. Onları yıllar sonra yeniden okurken yalnızca eski yazılarımla değil, bir anlamda geçmişteki kendimle ve bugün beni ben yapan insanla da karşılaştım. Bazı düşüncelerimin değiştiğini, bazılarının derinleştiğini, bazı soruların ise aradan geçen yıllara rağmen hâlâ benimle yürüdüğünü gördüm.

Bu nedenle o yazıları bugünün bilgisiyle tamamen yeniden yazmak istemedim. Çünkü insanın düşünsel yolculuğunun da bir hafızası olduğuna inanıyorum. Dün düşündüklerimiz, bugün olduğumuz insanın izlerini taşır. Değişmek, geçmişimizi silmek değil, ona başka bir yerden bakabilmeyi, ondan ders çıkarmayı ve yolumuza devam etmeyi öğrenmektir.

Akademik çalışmalarımın yanı sıra birçok televizyon programında eğitimci ve akademisyen kimliğimle eğitim, çocuk, aile, öğrenme ve insan gelişimi üzerine düşüncelerimi paylaşma fırsatı buldum ve bulmaya devam ediyorum. Yazarken de konuşurken de zihnimde hep aynı soru var:

İnsanın kendisini daha iyi tanımasına, zaman içinde yeniden keşfetmesine, iç dünyasıyla temas kurmasına ve yaşamını daha bilinçli ve anlamlı bir şekilde sürdürmesine nasıl katkıda bulunabiliriz?

Bugün bu soruya verebileceğim tek bir cevap yok.

Belki de zaten olmamalı.

Akademi bana güçlü sorular sormayı, araştırmayı, kanıta bakmayı ve bildiklerimiz kadar bilmediklerimizin de farkında olmayı öğretti. Öğretmenlik ise karşımızdaki insanı gerçekten anlamadan hiçbir bilginin tek başına yeterli olmadığını gösterdi. Hayat da zaman içinde kendi ders-

lerini verdi. Bazen planladıklarımızla, bazen hiç planlamadıklarımızla, bazen kazandıklarımızla, bazen de kaybettiklerimizle...

Bu nedenle elinizde tuttuğunuz kitap, yalnızca eğitim üzerine yaptığım çalışmaların bir toplamı değildir. Aynı zamanda yıllar içinde değişen, öğrenen, sorgulayan ve yeniden anlamlandıran bir insanın yol boyunca tuttuğu notlardan oluşmaktadır.

Belki bazı sayfalarda bir eğitimci olarak benimle karşılaşacaksınız. Bazılarında bir akademisyenle... Bazılarında ise yalnızca hayatı anlamaya, anlamlandırmaya çalışan bir insanla...

Ancak ister sınıfta ister bir kurumda ister ailede ister kendi iç dünyamızda olalım, dönüp dolaşıp aynı yere geldiğimize inanıyorum.

İnsan, yaşadığı sürece öğrenir.

Öğrendikçe değişir.

Değiştikçe yalnızca dünyaya değil, kendisine de başka gözlerle bakmaya başlar.

Bu kitap size bütün cevapları vermek için yazılmadı.

Belki birkaç iyi soru bırakmak, bildiğiniz bir şeye başka türlü bakmanızı sağlamak, unuttuğunuz bir düşünceyi yeniden hatırlatmak ya da kendi yolculuğunuzda bir anlığına durup "Bu yolculukta ne öğrendim ve bundan sonra nasıl bir insan olarak yoluma devam etmek istiyorum?" diye düşündürmek için yazıldı.

Eğer bu sayfalardan tek bir düşünce sizinle yürümeye devam ederse, bu kitabın yolculuğu benim için amacına ulaşmış olacaktır.

Çünkü eğitim ailede başlar, okulda gelişir, ama orada bitmez.

Hayatın içine karışır, insanla birlikte değişir ve yaşam boyu devam eder.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iv
-------------	----

1. BÖLÜM

EĞİTİM VE ÖĞRENMEYE DAİR

Eğitim ve Öğretimde Nitelik Arayışı	1
Eğitim Olgusuna Bakış.....	1
İdeal Eğitim Nasıl Olmalıdır?	4
Okulların Dinamik Yapısı.....	7
21. Yüzyıl Becerileri Üzerine	10
Yeni Nesil Nasıl Öğrenir? Beklentileri Nelerdir?	14
Eğitimde Başarının Sırları: Dört Ülke, Dört Eğitim Sistemi	18
Eğitim Harcamaları Ne Zaman Tüketime Dönüşür?	25
Okul Yönetimi, Liderlik ve Öğretmenlik.....	33
Etkili Okulun Oluşturulmasında Öğretim Liderliğinin Rolü	33
Okul Yöneticisinin En Önemli Görevi: Rehberlik.....	37
Okul Yönetiminde Etik Liderlik	41
Okulun Geleceğini Tasarlamak.....	45
Güçlü Bir Okul Kültürü Oluşturmak.....	49
Etkili Okullarda Takım Çalışmasının Önemi	54
Okulda Aidiyet ve Örgütsel Bağlılık.....	60
Bir Öğretmenin İncancı Neleri Değiştirir?	67
Okul Öğretmeni Kadardır	75
Öğrenme, Düşünme Becerileri ve Öz Düzenleme	80
Öğrenme Stili Nedir? Nasıl Etkin Kullanılır?	80
Çoklu Zekâ Kuramı	87
Duygularını Yönet, Kendini Yönet	92
Çocuklar Eleştirel Düşünme Becerisi Nasıl Kazanır?.....	95
Koçluk: Kendini Keşfetmekten Öğrenciye Eşlik Etmeye.....	99
Öğrencinin Motivasyonunu Artırmak İçin Neler Yapılmalıdır?	104
Eğitimde Bilinçli Farkındalığın Önemi: Öz Düzenleme Perspektifi	106
Çocuk, Aile ve İletişim.....	113
Ebeveynlik Zor Zanaat.....	113

Çocuklar Öz Güven Duygusunu Nasıl Kazanır?.....	116
Öz Saygı Nasıl Gelişir?.....	120
Empatik Dinlemek Çocuğu Anlamaktır.....	125
Etkin Dinleme: Çocuğa “Seni Görüyorum” Diyebilmek.....	129
Etkili İletişimin Anahtarı Dinlemektir.....	133
İletişimin Metaforik Dili	139
Çocuklar Şiddeti Nasıl Öğrenir?	142
Kitap Sevgisi Ailede Başlar	146
Ergenliğı Anlamak: Kimlik, Riskler ve Gelecek	152
Ergenlerden Bir Mesaj: Ben de Varım	152
Ergenlikte Beden İmajı ve Kendini Kabul Etmek	155
Ergenler Neden Risk Alır?	157
Akran Zorbalığı.....	161
Çocuğunuz Mesleğini Seçerken.....	167
Sınavlara Hazırlık Süreci ve Kaygı Yönetimi.....	171
Çocuğunuz Sınav Kaygısı Yaşarsa	171
LGS Yolculuğunda Ailenin Rolü	175
Çok Değil, Bir Yılınız Var	178
YKS Yolculuğunda Doğru Adımlar	181
Yaza YKS ile Merhaba	186
Sınav Sistemini Değıştirmek İşe Yarar mı?	189

2. BÖLÜM

YAŞAM YOLCULUĞU

Kendimizi ve Birbirimizi Anlamak	193
Söylenmeyeni Duymak.....	193
Zihnimizden Kalbimize Düşenler	196
Hüznün Güzelliğinde	199
Belleğin Sakladıkları.....	201
Sezgilerimizin Ötesinde Ne Var?.....	206
Strese Nasıl Bakıyoruz?	212
Mutluluğun Bir Rengi Olsaydı... ..	215
Fark Etmek, Kabul Etmek, Değışmek	218
Dikkatin İzinde Ana Dönmek	218

Anda Kalabilmenin Mutluluğu	222
Ne Düşünüyorsak Oyuz Aslında... ..	224
Olanla Olmasını İstedığımız Arasında	226
Seni Sende Keşfet.....	228
Ah, Şu İçimizdeki Sabotajcı Yok mu?	231
Yoksa Mükemmeliyetçi misiniz?	234
Minimalist Yaşam Felsefesi	237
Orası Çok Rahat Değil mi?	240
Değişimin Doğası.....	243
Hayalden Hedefe, Hedefte Başarıya	248
Bir Hayalim Var.....	248
Hedefiniz SMART Olsun.....	252
Başarının Tek Bir Yolu Yok	258
Mucizevi Sayı: 10.000 Saat mi?	262
Toplumun Aynasında Değişen Dünya	265
Fanusun İçinde Büyüyen Çocuklar	265
Bayramlarımıza İade-i İtibar	270
Kumdan Kaleler Yaptık.....	273
“1 Türkiye Hayali”nden Yola Çıkınca... ..	276
Aslında Dünya Kabuk Değiştiriyor	280
Yaşamın Mevsimlerinde.....	284
Bedenine Bir İyilik Yap.....	284
Dopdolu Bir Tatil Olsun.....	287
Cemreler Düşünce	289
Hayatın Açık Denizlerinde.....	292
Yaşama Anlam Katarken.....	295
Yaşama Bir İz Bırak.....	295
Mutluluğun Rotasını Oluşturmak.....	299
Bir Yıl Daha Biterken.....	304
Kapanış	309
Yolculuk Devam Ediyor... ..	309
Yazar Hakkında.....	313

1. BÖLÜM

EĞİTİM VE ÖĞRENMEYE DAİR

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE NİTELİK ARAYIŞI

Eğitim Olgusuna Bakış

Eğitim kavramı bu kitapta 19. yüzyıl filozofu ve eğitim kuramcısı John Dewey'in "hayatın ta kendisi" olarak tanımladığı bağlamda ele alınacaktır. Dewey, eğitimi yaşamın kendisi olarak değerlendirir ve eğitim sürecinde bireyin kendi isteğiyle harekete geçmesinin önemini vurgular. Bu görüşlerini yansıtan kendi oğluyla yaşadığı bir anısında, bir gün Dewey ve küçük oğlu çamurlu suyun içinde yürüyordu. Dewey'in yüzünde ne yapacağını bilmemenin acizliği okunuyordu. Onun bu halini gören arkadaşı "Çocuğu sudan çıkar John, yoksa üşütecek" dedi. Bunun üzerine "Biliyorum biliyorum" dedi Dewey "Ama onu bu çamurlu sudan benim çıkarmamın bir faydası olmayacak". "Onun bu çamurlu sudan çıkmayı arzu etmesi için ne yapmam gerektiğini düşünüyorum" (Bender, 2005, s. 16). Bu anı, eğitimin yalnızca yol göstermek ya da hazır çözümler sunmak olmadığını çok yalın bir biçimde anlatır. Bazen çocuğu bulunduğu yerden hemen çıkarmak yerine, kendi durumunu fark etmesine ve oradan çıkma isteğini içinde duymasına fırsat vermek gerekir. Çünkü başkasının yönlendirmesiyle atılan bir adım geçici olabilir, oysa insanın kendi ihtiyacını fark ederek attığı adım, değişimi başlatır ve kalıcı öğrenmenin önünü açar.